

เหลียวซ้ายแลขวา: กฎหมายการระงับข้อพิพาท
ทางเลือกและอนุญาโตตุลาการในสายธาร
แห่งความเปลี่ยนแปลง – กรณีศึกษา
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและญี่ปุ่น

มณฑล อรรถบดินกุล
โชคชัย เนตรงามสว่าง

เหลียวซ้ายแลขวา: กฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการในสายธารแห่งความเปลี่ยนแปลง - กรณีศึกษาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและญี่ปุ่น
Looking Left and Right: Alternative Dispute Resolution and Arbitration Laws in the River of Change - Case Studies of the Federal Republic of Germany and Japan

มณฑล อรรถบλυกุล*

Monthol Uttabolyukol

โชคชัย เนตรงามสว่าง**

Chokchai Netngamsawang

บทคัดย่อ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองโลก ทั้งสองประเทศเป็นประเทศในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศไทยอย่างยิ่ง ทั้งสองประเทศต่างเป็นภาคีของอนุสัญญาเวียนอร์ก กฎหมายอนุญาโตตุลาการของทั้งสองประเทศได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกฎหมายต้นแบบของ UNCITRAL เช่นเดียวกับประเทศไทย ทั้งสองประเทศต่างได้รับการยอมรับว่าเป็นมิตรต่อการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการ

*อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานคดีล้มละลาย 1; น.บ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา; น.ม. มหาวิทยาลัยศรีปทุม; LL.M. (International Commercial Arbitration) Bucerius Law School, Germany. E-mail: monthol.u@outlook.com

Prosecutor Attached to the Office of the Attorney General, Executive Director's Office of Bankruptcy Litigation 1; LL.B. Chiang Mai University; Barrister at Law at Thai Bar under The Royal Patronage; LL.M. Sripatum University; LL.M. (International Commercial Arbitration) Bucerius Law School, Germany.

**อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานคดีปกครอง 6; น.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา; น.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; LL.M. Kyushu University, Japan. E-mail: chokchai.ne@gmail.com

Prosecutor Attached to the Office of the Attorney General, Executive Director's Office of Administrative Litigation 6; LL.B. Thammasat University; Barrister at Law at Thai Bar under The Royal Patronage; LL.M. Thammasat University; LL.M. Kuushu University, Japan.

วันที่รับบทความ (received) 7 มิถุนายน 2568, วันที่แก้ไขบทความ (revised) 20 กันยายน 2568, วันที่ตอบรับบทความ (accepted) 10 พฤศจิกายน 2568.

ปัจจุบัน เยอรมนีอยู่ระหว่างพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการ ในขณะที่ ในญี่ปุ่นเพิ่งจะตรากฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการและกฎหมายอนุวัติการอนุสัญญา สิงคโปร์ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกวิธีไกล่เกลี่ยออกใช้บังคับ ซึ่งมีทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายต้นแบบของ UNCITRAL ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) การแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อจัดข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ การแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การแก้ไขเพิ่มเติมที่เป็นนวัตกรรมหรือความคิดใหม่ในระบบกฎหมายอนุญาโตตุลาการ รวมถึงการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากมุมมองของประเทศไทย เมื่อเหลียวซ้าย (ประเทศตะวันตก คือ เยอรมนี) และแลขวา (ประเทศตะวันออก คือ ญี่ปุ่น) ผู้เขียนเห็นว่า ทั้งสองประเทศมีความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในรอบกว่า ยี่สิบปี ในกระแสธารแห่งความเปลี่ยนแปลงซึ่งหลังไหลมานี้ จึงน่าพิจารณาว่าประเทศไทยควรจะพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในเรื่องใดบ้าง เพื่อให้กฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยมีความทันสมัย เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย

ผู้เขียนทั้งสองเห็นว่า ประเทศไทยควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการ โดยกำหนดหลักการให้ (1) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลปกครองกลางเท่านั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในคดีอนุญาโตตุลาการ รวมถึงพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ รวมถึงให้ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดให้ไม่ต้องแปลเอกสารบางประเภท และ (2) กำหนดให้คณะอนุญาโตตุลาการสามารถมีคำสั่งหรือกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนชี้ขาด และกำหนดให้คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวเป็นคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ เพื่อให้สามารถนำไปบังคับใช้ในประเทศภาคีสมาชิกของอนุสัญญานิวยอร์กด้วย

สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องอื่น ๆ อาจจะยังไม่มีคามจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เช่น (1) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจวินิจฉัยเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการ (2) การกำหนดให้สามารถนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในขั้นตอนการสืบพยาน (3) การกำหนดให้ศาลสามารถแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย (4) การตรากฎหมายอนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์ เป็นเรื่องที่ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการไปบ้างแล้ว (5) การกำหนดให้สามารถความเห็นแย้งและความเห็นพ้องในชั้นอนุญาโตตุลาการได้ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งอาจจะแตกต่างจากประเทศไทย บางประเด็นสามารถแก้ไขได้โดยการแก้ไขข้อกำหนดหรือระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาล หรือข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการ โดยไม่จำเป็น

ต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย คือ (6) การเผยแพร่คำชี้ขาด อาจทำได้โดยแก้ไขข้อบังคับของสถาบัน อนุญาโตตุลาการ จึงไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ในขณะที่ (7) การกำหนดให้แบบหรือหลักฐาน เป็นหนังสือของสัญญาอนุญาโตตุลาการทำเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือไฟล์ดิจิทัลได้ เป็นหลักการใหม่ที่ ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังนั้น จึงควรที่จะรอดูอีกระยะหนึ่งก่อนว่าการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวเกิดผล สำเร็จหรือไม่ก่อนที่จะพิจารณาว่าประเทศไทยจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ต่อไป ส่วน (8) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีใหม่ได้ และ (9) การกำหนดให้ศาลสามารถ ส่งพิทกอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยว่าตนเองไม่มีเขตอำนาจได้ เป็นเรื่องที่น่าจะ ไม่สอดคล้องกับสภาพกฎหมายอนุญาโตตุลาการในฐานะที่เป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกในประเทศไทย จึงน่าจะไม่มี ความจำเป็นต้องตรากฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องดังกล่าว

คำสำคัญ: สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี, ญี่ปุ่น, การระงับข้อพิพาททางเลือก

Abstract

The Federal Republic of Germany and Japan are countries with significant global economic and political influence. Both are civil law countries that have had a profound impact on Thai legal system. Both are also contracting states to the New York Convention. The arbitration laws of both countries have been significantly influenced by the UNCITRAL Model Law, just like Thailand. Both countries are widely recognized as being friendly towards alternative dispute resolution and arbitration.

Germany is currently considering amendments to its arbitration law, while Japan has recently enacted amendments to its arbitration law and the law implementing the Singapore Convention on Mediation. These German pending bill and Japanese recent legal enactments include those to align with the 2006 UNCITRAL Model Law, those to address practical issues, those to keep pace with global changes, especially in information technology, those that are innovative in arbitration law, and those to align with local social and cultural conditions.

From Thailand's perspective, when looking left (the Western country-Germany) and right (the Eastern country-Japan), the authors find out that both countries have undergone significant changes in the past two decades. In this river of change, it is worth considering what amendments Thailand should make to its alternative dispute resolution and arbitration laws to keep them modern and up-to-date with global developments, while also considering Thailand's unique social and cultural contexts.

The authors propose that Thailand should consider amending its incumbent Arbitration Act on only two key principles. First, the Central Intellectual Property and International Trade Court and the Central Administrative Court should be the sole and only courts vested in jurisdiction to conduct and trial arbitration cases. The amendments should also permit the use of English language in these proceedings and grant the courts the power to waive translation requirements for certain documents. Second, arbitral tribunals should be empowered to issue orders or grant *interim* measures, and these *interim* orders should be classified as arbitral awards to ensure their enforceability in the New York Convention's party countries.

Regarding other potential amendments, the authors believe they are not necessary, at least for the time being. Several issues, such as empowering courts to rule on an arbitral tribunal's jurisdiction, allowing the use of information technology in evidence-taking, and authorizing courts to appoint arbitrators in multi-party disputes, do not require immediate legislative amendments. Enacting legislation to implement the Singapore Convention is already underway in Thailand. Permitting dissenting and concurring opinions in arbitration is seen as an adaptation to social and cultural conditions in other jurisdictions, which may differ from those in Thailand. Some matters, such as the publication of arbitral awards, can be resolved by amending relevant court procedures or arbitral institutional rules without the necessity of amending the legislation. Moreover, while the principle of allowing arbitration agreements to be in electronic or digital form is, arguably, new and innovation, it is prudent to observe its success elsewhere before considering similar amendments in Thailand. Finally, proposals to grant courts the power to conduct a new trial *de novo* or to set aside an award on the grounds that the tribunal lacked jurisdiction are considered inconsistent with the status of arbitration as an alternative dispute resolution method in Thailand, making such amendments unnecessary.

Keywords: Germany, Japan, alternative dispute resolution

1. บทนำ

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยไม่ผ่านองค์กรที่มีอำนาจของรัฐ โดยไม่ผ่านระบบศาล กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท และการอนุญาโตตุลาการ ความนิยมที่เพิ่มขึ้นในการเลือกที่จะระงับข้อพิพาทด้วยวิธีทางเลือกมีหลายสาเหตุ เช่น การรักษาความลับของข้อพิพาท การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี การที่สามารถเลือกผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ชี้ขาดเองได้ รวมถึงการเลือกกำหนดวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ เช่น กฎหมายหรือภาษาได้เอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญน่าจะเป็นการที่คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการสามารถนำไปใช้บังคับได้หลายประเทศทั่วโลก

ด้วยอิทธิพลของ The Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 1958 (อนุสัญญาว่าด้วยการยอมรับนับถือและการบังคับตามคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ 1958: “อนุสัญญานิวยอร์ก”) และ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (กฎหมายต้นแบบของคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายอนุญาโตตุลาการทางการค้าระหว่างประเทศ: “กฎหมายต้นแบบ”) ทำให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการทั่วโลกมีความเหมือนหรือคล้ายกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบังคับตามสัญญาอนุญาโตตุลาการที่โดยทั่วไปศาลต้องเคารพในเจตนารมณ์ของคู่สัญญาที่ประสงค์จะให้ระงับข้อพิพาททางอนุญาโตตุลาการ การดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการที่คู่กรณีต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและมีสิทธิโต้แย้งข้อคัดค้านของตนอย่างเต็มที่ รวมไปถึงการยอมรับและบังคับตามคำชี้ขาดซึ่งสามารถใช้บังคับได้ทั่วโลก อย่างไรก็ตาม กฎหมายว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการในฐานะที่เป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของแต่ละสังคม ย่อมมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตัวของตนเองซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานที่ นอกจากนั้น การดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการก็ยังคงมีความเป็นพลวัตรที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสมอ ดังนั้น แม้ในความเหมือนคล้าย ร่องรอยของความแตกต่างในกฎหมายอนุญาโตตุลาการก็ยังคงปรากฏอยู่

กฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายต้นแบบ และประเทศไทยก็มีพันธกรณีตามอนุสัญญานิวยอร์ก ทำให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการตามกฎหมายไทยมีความเหมือนคล้ายกับการดำเนินการอนุญาโตตุลาการในต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน พลวัตรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการกฎหมายทั้งในด้านอนุญาโตตุลาการโดยตรงและในสาขาอื่น เทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง รวมถึงพลวัตรของการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาไปสู่การระงับข้อพิพาททางเลือกมากขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกและกระบวนการอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยไม่มากนัก

เมื่อเหลียวซ้าย (ประเทศตะวันตก) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้มีการเสนอร่างรัฐบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการ เมื่อแลขวา (ประเทศตะวันออก) กฎหมายอนุญาโตตุลาการ

ของญี่ปุ่นก็เพิ่งจะได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม การปรับปรุงกฎหมายของทั้งสองประเทศในเรื่องนี้ถือเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งใหญ่ในรอบกว่า 20 ปี บทความนี้วิเคราะห์การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการของเยอรมนีและญี่ปุ่น โดยพิจารณาข้อเท็จจริงทั่วไปเกี่ยวกับเยอรมนีและญี่ปุ่น ระบบกฎหมาย และสถานการณ์เกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการและการระงับข้อพิพาททางเลือกของทั้งสองประเทศ รวมถึงอิทธิพลที่มีต่อประเทศไทย โดยจะนำเสนอร่างรัฐบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการของเยอรมนี และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการและพระราชบัญญัติอนุวัติอนุสัญญาสิงคโปร์ที่เพิ่งมีผลใช้บังคับในญี่ปุ่น ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าทั้งสองประเทศนี้จะเป็นประเทศที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบกฎหมายของประเทศไทย การอนุญาโตตุลาการของทั้งสองประเทศต่างก็ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพสูงและเป็นที่ยอมรับนับถือทั่วโลก จึงน่าสนใจว่าในกระแสนการแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ ประเทศไทยจะพัฒนากระบวนการอนุญาโตตุลาการและการระงับข้อพิพาททางเลือกไปในทิศทางใด เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยสามารถเป็นประเทศที่เป็นมิตรต่อการอนุญาโตตุลาการ และเป็นศูนย์กลางในการระงับข้อพิพาทในระดับสากลได้

2. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายอนุญาโตตุลาการและสถานการณ์ทั่วไปในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายอนุญาโตตุลาการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง Civil Procedure Code (*Zivilprozessordnung*: ZPO) มาตรา 1025 ถึง 1066 กฎหมายอนุญาโตตุลาการของเยอรมนีใช้กฎหมายเดียว หมายความว่า เยอรมนีไม่ได้แบ่งแยกการอนุญาโตตุลาการในประเทศ ออกจากอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ กฎหมายอนุญาโตตุลาการของเยอรมนีได้รับอิทธิพลอย่างมากจาก The UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (กฎหมายต้นแบบ)¹ เยอรมนีเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำชี้ขาดระหว่างประเทศ (อนุสัญญานิวยอร์ก)²

¹Andreas Respondek, "Current Development Arbitration Law in Germany," *The American Review of International Arbitration* 25 (April 2014): 290.

²United Nations, *United Nations Treaty Collection: XXII-1* [Online], available URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-1&chapter=22&clang=_en, 2025 (November, 14).

เยอรมนีได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นประเทศที่ “เป็นมิตร” ต่อการอนุญาโตตุลาการ³ การที่ศาลเยอรมันสนับสนุนการอนุญาโตตุลาการ เคารพความถูกต้องของสัญญาอนุญาโตตุลาการ และไม่เข้าแทรกแซงกระบวนการอนุญาโตตุลาการอย่างไม่จำเป็น แสดงให้เห็นว่าศาลเยอรมันมีทัศนคติที่สนับสนุนต่อการอนุญาโตตุลาการ กฎหมายอนุญาโตตุลาการของเยอรมนีมีความทันสมัย และเป็นสากลสูงตามมลรัฐต่างๆ เป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาโตตุลาการ ทำให้ศาลสูงประจำมลรัฐดังกล่าวเป็นศาลที่มีความเชี่ยวชาญในการอนุญาโตตุลาการและแนวคำวินิจฉัยจะค่อนข้างคงที่

เยอรมนีมีสถาบันอนุญาโตตุลาการหลายแห่ง ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ German Arbitration Institute (DIS) นอกจากนี้ ยังมีสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งอื่น เช่น The Court of Arbitration of the Hamburg Chamber of Commerce ซึ่งตั้งอยู่ที่ฮัมบูร์ก รวมถึงสถาบันอนุญาโตตุลาการในมลรัฐอื่น ๆ และสถาบันอนุญาโตตุลาการของสภาหอการค้า เป็นต้น

2.2 ร่างกฎหมายใหม่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ

ภายหลังจากบังคับใช้มาเป็นระยะเวลากว่า 25 ปี กระทรวงยุติธรรมของเยอรมนีได้ร่างรัฐบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการเสนอต่อรัฐสภา โดยมีวัตถุประสงค์ “เพื่อปรับกฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน เพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมความน่าดึงดูดของเยอรมนีในฐานะสถานที่จัดอนุญาโตตุลาการ”⁴

ร่างรัฐบัญญัติดังกล่าวมีสาระสำคัญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ และกระบวนการพิจารณาของศาล ดังนี้

³Ragnar Harbst, Heiko Plassmeier and Jürgen Mark **The Baker McKenzie International Arbitration Yearbook Germany**, [Online], available URL: <https://www.globalarbitrationnews.com/wp-content/uploads/sites/42/2017/06/Germany.pdf>, 2025 (November, 14).

⁴ร่างรัฐบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมนี ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษโดย the Federal Ministry of Justice และสามารถเข้าถึงได้ที่ The Federal Ministry of Justice, **Draft Bill for the Modernisation of Arbitration Law**, [Online], available URL: https://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/Gesetzgebung/RefE/RefE_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht_2024_EN.pdf?__blob=publicationFile&v=3, 2025 (November, 14).

2.2.1 การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับสัญญาอนุญาตตุลาการ

1) แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการ

ร่างรัฐบัญญัติ⁵ บัญญัติให้การทำสัญญาอนุญาตตุลาการมีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยหากคู่สัญญาทุกฝ่ายเป็น “พ่อค้า” อาจจะต้องให้ระงับข้อพิพาททางพาณิชย์ระหว่างกัน โดยอนุญาตตุลาการโดยไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

การแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องนี้ประสงค์จะใช้บังคับกับการอนุญาตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างพ่อค้าเท่านั้น สำหรับสัญญาอนุญาตตุลาการอื่นยังคงต้องทำตามแบบเดิม คือ ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญา หรือปรากฏในการโต้ตอบทางใดทางหนึ่ง เช่น อีเมล โทราสาร เป็นต้น

2) อำนาจศาลในการวินิจฉัยเขตอำนาจของอนุญาตตุลาการ

ร่างรัฐบัญญัติ⁶ บัญญัติให้ศาลสูงแห่งมลรัฐซึ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือการอนุญาตตุลาการมีอำนาจวินิจฉัยขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาตตุลาการด้วย หลักการในเรื่องนี้ไม่กระทบต่ออำนาจในการวินิจฉัยขอบเขตอำนาจตนเองของคณะอนุญาตตุลาการ (Competence-Competence หรือ *Kompetenz-Kompetenz*) แต่อย่างใด โดยคณะอนุญาตตุลาการยังมีอำนาจเต็มที่ตามเดิมในการที่จะวินิจฉัยเขตอำนาจของตน เพียงแต่รัฐบัญญัติ⁷ นี้บัญญัติให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าศาลก็มีเขตอำนาจเช่นกัน แม้ในชั้นก่อนเริ่มดำเนินการทางอนุญาตตุลาการ

2.2.2 การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการอนุญาตตุลาการ

1) การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลมาใช้

ร่างรัฐบัญญัติ⁸ บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้สองประการ คือ คณะอนุญาตตุลาการสามารถสั่งให้ดำเนินการทางอนุญาตตุลาการผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือระบบดิจิทัลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบพยานออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ⁹ และบัญญัติให้คณะอนุญาตตุลาการสามารถทำคำชี้ขาดเป็นไฟล์ดิจิทัล โดยอนุญาตตุลาการลงนามผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้¹⁰

การที่ร่างรัฐบัญญัติ มาตรา 1054(2) ความตอนต้นบัญญัติให้เป็นอำนาจคณะอนุญาตตุลาการที่จะวินิจฉัยให้ดำเนินการสืบพยานผ่านการถ่ายทอดภาพและเสียงได้ และความในตอนที่บัญญัติว่า ถ้าหากคู่กรณีตกลงร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องนำความตอนต้นมาใช้บังคับ แสดงให้เห็นว่า คณะอนุญาตตุลาการสามารถมีคำสั่งให้สืบพยานผ่านการถ่ายทอดภาพและเสียงได้แม้จะมีคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งคัดค้านก็ตาม การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในเรื่องนี้ทำให้ข้อกังวลเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมาย

⁵เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1031(4).

⁶เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1062(5).

⁷เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1047(2)-(3).

⁸เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1054(2) และแก้ไขเพิ่มเติมบางส่วนของ (5).

ของการดำเนินการออนไลน์ลดลงเพราะไม่ต้องกังวลว่าการดำเนินการทางออนไลน์โดยที่มีคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งคัดค้านอยู่จะเป็นการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมหรือกระทบสิทธิในการนำเสนอข้อโต้แย้งที่ของคู่พิพาท อันเป็นหลักประกันที่สำคัญยิ่งในกระบวนการอนุญาโตตุลาการหรือไม่ ทั้งนี้ ไม่ตัดอำนาจของคู่พิพาทที่ตกลงร่วมกันว่าจะดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ซึ่งถ้าหากเป็นกรณีนี้ เป็นอำนาจที่คู่พิพาทสามารถจะตกลงกันได้และคณะอนุญาโตตุลาการก็ผูกพันที่จะต้องดำเนินการตามความประสงค์ของคู่พิพาท

2) การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย
ร่างรัฐบัญญัติ⁹ บัญญัติให้ศาลสูงแห่งมลรัฐเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย ถ้าหากคู่พิพาทในฝ่ายเดียวกันไม่สามารถตกลงกันเลือกอนุญาโตตุลาการได้ ซึ่งสอดคล้องกับทางปฏิบัติอยู่แล้ว แต่เนื่องจากบทบัญญัติเดิมไม่ครอบคลุมถึงกรณีนี้ ร่างรัฐบัญญัติฯ จึงแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3) ความเห็นแย้งและความเห็นพ้อง
ร่างรัฐบัญญัติฯ¹⁰ บัญญัติรับรองให้อนุญาโตตุลาการสามารถทำความเห็นแย้ง (Dissenting Opinion) หรือความเห็นพ้อง (Concurring Opinion) กลัดไว้พร้อมกับคำชี้ขาดได้
อนุญาโตตุลาการที่ประสงค์จะทำความเห็นแย้งหรือความเห็นพ้องกลัดไว้ในสำนวน จะต้องแจ้งให้อนุญาโตตุลาการคนอื่นทราบ การทำความเห็นแย้งหรือความเห็นพ้องให้นำเอาบทบัญญัติของการทำคำชี้ขาดมาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ความเห็นแย้งหรือความเห็นพ้องไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของคำชี้ขาด

4) การเผยแพร่คำชี้ขาด
ร่างรัฐบัญญัติฯ¹¹ บัญญัติให้มีการเผยแพร่คำชี้ขาด รวมถึงความเห็นแย้งและความเห็นพ้องด้วย หากได้รับความยินยอมจากคู่กรณี ซึ่งตามร่างรัฐบัญญัติฯ บัญญัติให้ถือว่าคู่กรณีให้ความยินยอมแล้ว เว้นแต่จะมีการคัดค้านการเผยแพร่คำชี้ขาดภายในหนึ่งเดือน

การเผยแพร่คำชี้ขาดอาจจะเผยแพร่ทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน อาจจะเผยแพร่โดยการปกปิดตัวตนของคู่พิพาท หรือใช้นามอื่นซึ่งทำให้ไม่สามารถสืบทราบถึงตัวตนของคู่พิพาทก็ได้

⁹เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1035(4).

¹⁰เรื่องเดียวกัน, เพิ่มเติมมาตรา 1054a.

¹¹เรื่องเดียวกัน, เพิ่มเติมมาตรา 1054b.

2.2.3 การแก้ไขเพิ่มเติมกระบวนการพิจารณาของศาล

1) ใช้ภาษาอังกฤษในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการ

ร่างรัฐบัญญัติ¹² บัญญัติให้ศาลสามารถใช้ภาษาอังกฤษในกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการได้ หรือในบางกรณี อาจจะดำเนินการควบคู่กันไปทั้งภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษก็ได้ ซึ่งการเพิ่มเติมมาตรานี้เป็นที่ยกมาโดยจะอำนวยความสะดวกให้แก่คู่กรณีหรือคู่พิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งโดยมากใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาของสัญญาอยู่แล้ว

ในกรณีที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นภาษาอังกฤษ ศาลต้องมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเป็นภาษาอังกฤษ แต่จะต้องทำคำแปลภาษาเยอรมันไว้ด้วย แต่ไม่มีบทบัญญัติในทางกลับกันว่า ถ้าหากดำเนินการเป็นภาษาเยอรมัน จะต้องมีการแปลภาษาอังกฤษประกอบ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงคู่กรณีสามารถยื่นพยานเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นภาษาอังกฤษซึ่งได้ยื่นในชั้นอนุญาโตตุลาการไปแล้วโดยไม่ต้องจัดทำคำแปลภาษาเยอรมันก็ได้¹³

การที่ร่างรัฐบัญญัติใช้คำว่าเอกสารภาษาอังกฤษซึ่งได้เตรียมหรือได้ยื่นในระหว่างกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการ แสดงให้เห็นว่า เอกสารอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำชี้ขาด (ที่ทำเป็นภาษาอังกฤษ) ซึ่งไม่ใช่เอกสารที่ได้เตรียมหรือยื่นในชั้นอนุญาโตตุลาการ ไม่สามารถจะยื่นส่งต่อศาลโดยไม่ต้องแปลเป็นภาษาเยอรมันได้

2) การพิจารณาคดีใหม่

โดยทั่วไปแล้ว คำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการจะเด็ดขาดและมีผลผูกพันคู่พิพาท ตามกฎหมายของเยอรมนีบัญญัติให้ถือว่าคำชี้ขาดมีสถานะเสมือนคำพิพากษาของศาล การคัดค้านคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการจะทำได้โดยการขอเพิกถอนคำชี้ขาดเท่านั้น ซึ่งศาลมีอำนาจอย่างจำกัดที่จะเพิกถอนเหตุแห่งการเพิกถอนคำชี้ขาด โดยจะต้องไม่เป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คณะอนุญาโตตุลาการชี้ขาดแล้วซ้ำ (ศาลไม่ใช่ศาลอุทธรณ์ของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ) การที่ร่างรัฐบัญญัติฯ บัญญัติให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ได้ในบางกรณีจึงเป็นหลักการที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน¹⁴

อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขในการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ค่อนข้างเข้มงวดโดยต้องเป็นกรณีหลังจากที่คำร้องขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดไม่สามารถทำได้แล้ว และคู่กรณีฝ่ายที่ร้องขอให้พิจารณา

¹²เรื่องเดียวกัน, เพิ่มเติมมาตรา 1063a.

¹³เรื่องเดียวกัน, เพิ่มเติมมาตรา 1063b.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, เพิ่มเติมมาตรา 1059a.

คดีใหม่ต้องไม่ใช่ฝ่ายที่ประมาทหรือละเลยจนเป็นเหตุที่ไม่อาจยกประเด็นต่าง ๆ ขึ้นในการขอเพิกถอน คำชี้ขาดได้ และเหตุแห่งการขอให้พิจารณาคดีใหม่จะต้องร้ายแรงถึงขนาดด้วย เช่น มีการใช้เอกสารปลอม หรืออนุญาโตตุลาการถูกดำเนินคดีในฐานะทุจริตเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการดังกล่าว

3) การบังคับตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของคณะอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ

คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจกำหนดคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราว ก่อนชี้ขาดคดีได้ แต่การออกคำสั่งนี้ไม่ใช่คำชี้ขาด เดิมศาลแห่งเยอรมนีจึงไม่สามารถบังคับตามคำสั่ง หรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวนี้ได้ ร่างรัฐบัญญัติฯ¹⁵ ได้บัญญัติให้ศาลแห่งเยอรมนีสามารถออกคำสั่ง บังคับตามคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวที่ออกโดยคณะอนุญาโตตุลาการได้ เว้นแต่มีเหตุอย่างใด อย่างหนึ่งที่ทำให้ศาลเยอรมนีสามารถปฏิเสธคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวได้

จากร่างรัฐบัญญัติฯ ถ้อยคำที่ว่า “...หากสถานที่แห่งการอนุญาโตตุลาการ คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี...” แสดงให้เห็นว่า บทบัญญัตินี้ใช้รวมถึงกรณีที่คณะอนุญาโตตุลาการ ต่างประเทศเป็นผู้ออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวด้วย

4) การเพิกถอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยว่าตนเองไม่มีเขตอำนาจ

ร่างรัฐบัญญัติฯ¹⁶ บัญญัติให้ในกรณีที่คณะอนุญาโตตุลาการวินิจฉัยว่าตนเอง ไม่มีเขตอำนาจที่จะพิจารณาข้อพิพาท คณะอนุญาโตตุลาการจะต้องทำคำชี้ขาดในรูปแบบของ “คำชี้ขาด เกี่ยวด้วยวิธีพิจารณา” ซึ่งเมื่อเป็นคำชี้ขาด ศาลย่อมมีอำนาจเพิกถอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ นี้ได้ และศาลอาจสั่งให้คณะอนุญาโตตุลาการพิจารณาคดีซ้ำอีกครั้งได้ด้วย

ในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายอนุญาโตตุลาการของเยอรมนีเป็นกฎหมายเดี่ยว เหตุแห่งการเพิกถอนคำชี้ขาดจึงจำกัดอยู่เฉพาะเหตุตามอนุสัญญานิวยอร์กเท่านั้น จึงเป็นการยากที่จะ โน้มน้าวให้ศาลแห่งเยอรมนีเห็นว่าคำชี้ขาดที่ไม่ได้รับพิจารณาข้อพิพาทโดยอ้างเหตุไม่มีเขตอำนาจนั้น จะเข้าข้อโต้แย้งอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะเพิกถอนได้ ตามร่างรัฐบัญญัติฯ จึงบัญญัติเหตุแห่งการเพิกถอน คำชี้ขาดประเภทนี้ไว้ต่ำกว่าเหตุตามอนุสัญญานิวยอร์ก รวมทั้งให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้คณะอนุญาโต ตุลาการพิจารณาคดีใหม่ได้ด้วย

ร่างรัฐบัญญัติฯ นี้ไม่ละเมิดพันธกรณีตามความตกลงระหว่างประเทศของเยอรมนี เพราะโดยสภาพแล้ว การยื่นคำร้องตามเหตุนี้จะเกิดขึ้นได้เฉพาะกรณีที่สถานที่แห่งการอนุญาโตตุลาการ เป็นเยอรมนีเท่านั้น คำชี้ขาดเช่นนี้จึงไม่ใช่คำชี้ขาดที่ทำในต่างประเทศอันจะอยู่ภายใต้บังคับอนุสัญญานิวยอร์ก

อย่างไรก็ตามคำว่า “คำชี้ขาดเกี่ยวกับวิธีพิจารณา” เป็นคำที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

¹⁵เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1041(2).

¹⁶เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1040(4).

3. ประเทศญี่ปุ่น

3.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายอนุญาโตตุลาการและสถานการณ์ทั่วไปในประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายอนุญาโตตุลาการของญี่ปุ่นปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ (Arbitration Act) กฎหมายอนุญาโตตุลาการของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกฎหมายต้นแบบ¹⁷ ญี่ปุ่นเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญานิวยอร์ก

ญี่ปุ่นได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นประเทศที่ “เป็นมิตร” ต่อการอนุญาโตตุลาการ เช่นกัน ศาลญี่ปุ่นเป็นที่รู้จักว่าสนับสนุนการอนุญาโตตุลาการ เคารพความถูกต้องของสัญญาอนุญาโตตุลาการและไม่เข้าแทรกแซงกระบวนการอนุญาโตตุลาการอย่างไม่จำเป็น เมืองสำคัญอย่างโตเกียว และโอซาก้า ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีแนวโน้มจะใช้ในการอนุญาโตตุลาการในญี่ปุ่น เป็นที่ยอมรับว่ามีสภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัยสาธารณะที่ดีที่สุดในโลก จึงเป็นสถานที่ที่มั่นคงและปลอดภัยสำหรับการดำเนินการอนุญาโตตุลาการ นอกจากนี้

ญี่ปุ่นมีสถาบันอนุญาโตตุลาการหลายแห่ง สถาบันที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ สมาคมอนุญาโตตุลาการทางการค้าญี่ปุ่น (Japan Commercial Arbitration Association - JCAA) นอกจากนี้ ยังมีสถาบันอนุญาโตตุลาการแห่งอื่นที่ตั้งอยู่ที่กรุงโตเกียว และในภูมิภาค รวมถึงสถาบันอนุญาโตตุลาการของสภาหอการค้า เป็นต้น

3.2 การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการและการตรากฎหมายอนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการมีผลใช้บังคับในญี่ปุ่นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เป็นระยะเวลากว่า 21 ปี กระทรวงยุติธรรมประเทศญี่ปุ่นได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ¹⁸ และร่างพระราชบัญญัติอนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์¹⁹ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการใช้การระงับข้อพิพาททางเลือกในประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น ร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับได้รับความเห็นชอบและยินยอมจากรัฐสภา และมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายแล้วนับตั้งแต่เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2567 เป็นต้นมา

¹⁷Hiroyuki Tezuka, Azusa Saito and Motonori Ezaki, **Arbitration Procedures and Practice in Japan: Overview** [Online], available URL: <https://www.nishimura.com/sites/default/files/images/51254.pdf>, 2025 (November, 14).

¹⁸ประกาศใช้แล้วชื่อ The Act Partially Amending the Arbitration Act (Act No.15 of 2023).

¹⁹ประกาศใช้แล้วชื่อ The Act for Implementation of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (Act No.16 of 2023).

พระราชบัญญัติทั้งสองดังกล่าวมีสาระสำคัญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ และการยอมรับและบังคับตามผลอันมาจากการไกล่เกลี่ย ดังนี้

3.2.1 กระบวนการอนุญาโตตุลาการ

1) การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติม²⁰ บัญญัติให้อำนาจแก่คณะอนุญาโตตุลาการที่สามารถออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวระหว่างพิจารณาได้ และคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวนี้มีผลเป็นคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ จึงสามารถขอให้ศาลบังคับตามคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวได้ ไม่ว่าการอนุญาโตตุลาการจะดำเนินการในญี่ปุ่นหรือไม่ก็ตาม

2) แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือสัญญาอนุญาโตตุลาการ

กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติม²¹ บัญญัติให้สัญญาอนุญาโตตุลาการมีผลบังคับได้แม้ว่าจะไม่ได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญา หรือไม่มีการแลกเปลี่ยนเอกสารก็ตาม

นอกจากนี้ กฎหมายที่แก้ไขใหม่บัญญัติให้สัญญาอนุญาโตตุลาการอาจจะทำในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล รวมถึงการลงนามในสัญญาอนุญาโตตุลาการอาจจะใช้การลงนามแบบอิเล็กทรอนิกส์แทนก็ได้

3) การแปลคำชี้ขาด

เดิมการขอบังคับตามคำชี้ขาด ไม่ว่าคำชี้ขาดประเภทใด²² และคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราว²³ ที่ทำเป็นภาษาอื่นนอกจากภาษาญี่ปุ่น คู่กรณีที่จะประสงค์จะขอบังคับตามคำชี้ขาดต้องแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นก่อนยื่นต่อศาล ตามกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเว้นการแปลคำชี้ขาดที่ทำขึ้นเป็นภาษาอื่นเป็นภาษาญี่ปุ่นก็ได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

4) เพิ่มศาลที่มีเขตอำนาจ

กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติม²⁴ บัญญัติให้คู่กรณีสามารถเลือกยื่นคำร้องคดีเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการต่อ Tokyo District Court หรือ Osaka District Court ได้ ทั้งนี้ กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมไม่กระทบต่อเขตอำนาจของศาลที่มีอำนาจอยู่เดิม ดังนั้น คู่กรณียังสามารถยื่นคำฟ้อง คำร้อง

²⁰The Act Partially Amending the Arbitration Act (Act No.15 of 2023), แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 24.

²¹เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 13.

²²เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 46(2).

²³เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 47(2): การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 47(2) อาจจะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้ได้ความชัดเจน เพราะตามมาตรา 24(9) ที่แก้ไขเพิ่มเติมก็บัญญัติให้คำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวมีผลเป็นคำชี้ขาดอยู่แล้ว.

²⁴เรื่องเดียวกัน, แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 5(2).

หรือคำขอต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุญาตตุลาการต่อศาลที่มีเขตอำนาจตามกฎหมายเดิม (เช่น ศาลที่คู่กรณีตกลงกันให้เป็นศาลที่มีเขตอำนาจ ศาลที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่แห่งการอนุญาตตุลาการ เป็นต้น) ได้เช่นเดิม ในกรณีที่ศาลที่มีเขตอำนาจหลายศาล ให้ศาลที่รับคดีไว้พิจารณาก่อนเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ การแก้ไขเพิ่มเติมนี้คาดว่าจะเพื่อพัฒนาให้ Tokyo District Court หรือ Osaka District Court เป็นศาลเฉพาะทางที่รับผิดชอบคดีที่เกี่ยวกับการอนุญาตตุลาการ

3.2.2 การยอมรับและบังคับตามผลอันมาจากการไกล่เกลี่ย

ญี่ปุ่นได้ให้สัตยาบัน the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation หรืออนุสัญญาของสหประชาชาติว่าด้วยความตกลงระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย (อนุสัญญาสิงคโปร์) เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2566 และได้ตรากฎหมายภายในออกเพื่ออนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์แล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) สาระสำคัญของอนุสัญญาสิงคโปร์

อนุสัญญาสิงคโปร์ประกาศใช้ใน พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการยอมรับและบังคับตามข้อตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยระหว่างประเทศ โดยศาลแห่งท้องที่จะต้องยอมรับและบังคับตามข้อตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยระหว่างประเทศเป็นหลัก การที่ศาลแห่งท้องที่จะไม่ยอมรับหรือไม่บังคับตามความตกลงดังกล่าวจะต้องเป็นกรณียกเว้น และมีกรณีจำกัดเท่าที่อนุสัญญาสิงคโปร์บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น²⁵

อนุสัญญาสิงคโปร์นิยามความหมายของ “การไกล่เกลี่ย” ว่าหมายถึงกระบวนการที่คู่กรณีพยายามบรรลุข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของตนด้วยความช่วยเหลือของบุคคลที่สาม (บุคคลภายนอก) หรือบุคคลหลายคนซึ่งไม่มีอำนาจในการระงับข้อพิพาท²⁶ ทั้งนี้ “การไกล่เกลี่ย” ตามอนุสัญญาสิงคโปร์หมายรวมถึง “การประนีประนอมข้อพิพาท” ด้วย

ผลของการไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผลจากการไกล่เกลี่ย นั่นคือต้องมีผู้ไกล่เกลี่ยด้วยเสมอ อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาไม่ได้ระบุว่าผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

2) ขอบเขตการบังคับใช้ของอนุสัญญาสิงคโปร์

ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายครอบครัว มรดก หรือการจ้างงาน หรือข้อตกลงที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคไม่อยู่ภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญา²⁷ นอกจากนี้ การตกลงที่อาจจะได้รับ

²⁵มณฑล อรรถกฤษณกุล, “อนุสัญญากรุงสิงคโปร์: ก้าวต่อไปของการระงับข้อพิพาททางเลือกในระดับสากล,” *ข่าวเนติบัณฑิต* 35, 400 (พฤศจิกายน 2565): 20-21.

²⁶Singapore Convention, Article 2 Paragraph 3.

²⁷Ibid., Article 1 Paragraph 2.

การบังคับตามคำพิพากษา (คือคำพิพากษตามยอม) และคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ (คือคำชี้ขาดตามยอม) ไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญาสิงคโปร์²⁸ ทั้งนี้ ภาควิชาสมัชชาอาจจะกำหนดให้ข้อตกลงเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองไม่อยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญาสิงคโปร์ก็ได้

อนุสัญญาสิงคโปร์ใช้บังคับกับกรณีที่คู่กรณีของข้อตกลงต้องมาจากประเทศต่างกัน (International Element) ซึ่งอาจจะหมายถึงคู่กรณีมีสัญชาติต่างกัน หรือมีสถานที่แห่งการทำธุรกิจคนละประเทศกัน ฯลฯ²⁹ ข้อตกลงต้องเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ย กล่าวคือ คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทได้ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลที่สาม ซึ่งคือผู้ไกล่เกลี่ย และข้อตกลงดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือ³⁰

3) เปรียบเทียบอนุสัญญาสิงคโปร์กับอนุสัญญานิวยอร์ก

ทั้งอนุสัญญาสิงคโปร์และอนุสัญญานิวยอร์กต่างเป็นความตกลงระหว่างประเทศระดับอนุสัญญาเช่นเดียวกัน และมีวัตถุประสงค์ทำนองเดียวกันเพื่อส่งเสริมการระงับข้อพิพาทข้ามพรมแดน โดยกำหนดให้ผลจากการระงับข้อพิพาททางเลือกจากทั้งการไกล่เกลี่ย และการอนุญาโตตุลาการสามารถบังคับใช้ได้ทั้งในประเทศ โดยอนุสัญญาสิงคโปร์จำกัดเฉพาะข้อตกลงอันเป็นผลจากการไกล่เกลี่ย ในขณะที่อนุสัญญานิวยอร์กบังคับใช้กับคำชี้ขาด ในด้านเนื้อหา แม้ว่าเหตุแห่งการปฏิเสธคำร้องขอให้ยอมรับและบังคับตามข้อตกลงอันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยระหว่างประเทศตามอนุสัญญาสิงคโปร์อาจจะคล้ายคลึงกับเหตุแห่งการปฏิเสธคำร้องขอให้ยอมรับและบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ แต่เหตุก็ไม่เหมือนกันเสียทั้งหมด นอกจากนี้ อนุสัญญานิวยอร์กมีกลไกการบังคับตามสัญญาอนุญาโตตุลาการ แต่ไม่ปรากฏหลักการทำนองเดียวกันในอนุสัญญาสิงคโปร์

4. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายอนุญาโตตุลาการและสถานการณ์ทั่วไปในประเทศไทย

กฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 (Arbitration Act) กฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยเป็นกฎหมายเดี่ยว เช่นเดียวกันกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น กล่าวคือ ไม่ได้แบ่งแยกกฎหมายระหว่างอนุญาโตตุลาการในประเทศและอนุญาโตตุลาการต่างประเทศออกจากกัน

กฎหมายอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกฎหมายต้นแบบประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญานิวยอร์ก

²⁸Ibid., Article 1 Paragraph 3.

²⁹Ibid., Article 1 Paragraph 1.

³⁰Ibid., Article 4.

ประเทศไทยมีสถาบันอนุญาโตตุลาการหลายแห่ง สถาบันที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม (The Thai Arbitration Institute: TAI) และสถาบันอนุญาโตตุลาการ (The Thai Arbitration Center: THAC) นอกจากนี้ ยังมีสถาบันอนุญาโตตุลาการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น อนุญาโตตุลาการ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) อนุญาโตตุลาการ สมาหอการค้าแห่งประเทศไทย และอนุญาโตตุลาการ สำนักงานคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มีการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวน 1 ครั้งไปในปี พ.ศ. 2562 โดยเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรณีที่คนต่างด้าวจะเข้ามาทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการหรือผู้รับมอบอำนาจในชั้นอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย³¹

5. ถอดบทเรียนจากการ (จะ) แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น

5.1 สรุปประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการและการระงับข้อพิพาททางเลือกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและญี่ปุ่น

ผู้เขียนขอสรุปการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและการอนุญาโตตุลาการของเยอรมนีและญี่ปุ่นปรากฏในตาราง ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอนุญาโตตุลาการและการระงับข้อพิพาททางเลือกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและญี่ปุ่น

หัวข้อ	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศญี่ปุ่น
1. แก้ไขแบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาโตตุลาการ	✓	×
2. เพิ่มอำนาจศาลในการวินิจฉัยเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการ	✓	×

³¹พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562.

หัวข้อ	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศญี่ปุ่น
3. การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลมาใช้ในการสืบพยานหรือดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการ	✓	×
4. การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย	✓	×
5. การทำความเข้าใจและความเห็นพ้องในชั้นอนุญาโตตุลาการ	✓	×
6. การเผยแพร่คำชี้ขาด	✓	×
7. การใช้ภาษาอังกฤษในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการ	✓	×
8. การพิจารณาคดีใหม่	✓	×
9. การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว	✓ (การบังคับตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของคณะอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ)	✓ (คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้)
10. การเพิกถอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยว่าตนเองไม่มีเขตอำนาจ	✓	×
11. การแปลคำชี้ขาดที่ทำเป็นภาษาต่างประเทศเป็นภาษาท้องถิ่น	✓	×
12. เพิ่มศาลที่มีเขตอำนาจ	✓	×
13. อนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์	✓	×

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีเพียงสองประเด็นเท่านั้นที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นมีความประสงค์จะแก้ไขเพิ่มเติมเช่นเดียวกัน คือ 1) แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการ และ 2) การออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนชี้ขาด ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายต้นแบบซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ ค.ศ. 2006

สำหรับประเด็นอื่นนอกจากนี้ ทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นต่างมีแนวทางในแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาตตุลาการเป็นของตนเอง

5.2 ถอดบทเรียนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น: ประเทศไทยจะก้าวไปในทิศทางใด

ทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นต่างเป็นประเทศมหาอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ระบบกฎหมายของทั้งสองประเทศมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบกฎหมายของประเทศไทย ทั้งสองประเทศเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญานิวยอร์ก และกฎหมายอนุญาตตุลาการของทั้งสองประเทศได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกฎหมายต้นแบบเช่นเดียวกับประเทศไทย นอกจากนี้ รัฐบาลของทั้งสองประเทศมีความพยายามที่จะผลักดันให้ประเทศของตนเป็นศูนย์กลางการระงับข้อพิพาททางเลือกและการอนุญาตตุลาการในระดับสากลซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลไทยเช่นกัน การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาตตุลาการของทั้งสองประเทศจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับนักกฎหมายไทยและประเทศไทยด้วย

สำหรับประเด็นที่ทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นมีความประสงค์จะดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การลดความเคร่งครัดของแบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการลง และกรณีการออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนชี้ขาด ซึ่งอาจจะแยกพิจารณา

5.2.1 แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการ

สำหรับประเด็นเรื่องแบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการนั้น ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ มีแนวทางค่อนข้างเคร่งครัดซึ่งเป็นแนวทางตามกฎหมายต้นแบบเดิม ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องหรือไม่เหมาะสมกับสภาพของการดำเนินการทางการค้าพาณิชย์และการลงทุนระหว่างประเทศในปัจจุบัน การลดความเข้มงวดในเรื่องการบังคับใช้แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการลงจึงน่าจะสนับสนุนให้เกิดการใช้สัญญาอนุญาตตุลาการได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายในเรื่องแบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาตตุลาการทั่วโลกยังไม่ได้รับแก้ไขให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด หากมีการโต้แย้งเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของสัญญาอนุญาตตุลาการอาจจะส่งผลกระทบร้ายแรงถึงขนาดที่ทำให้คำชี้ขาดสัญญาอนุญาตตุลาการที่ทำเป็นหลักฐานในรูปแบบไฟล์ดิจิทัลถูกเพิกถอนหรือถูกปฏิเสธการร้องขอยอมรับและบังคับตามได้ ซึ่งเป็นผลที่ไม่พึง

ปรารถนาอย่างยิ่ง ถ้าหากจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในประเด็นนี้ ต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งโดยคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวด้วย

5.2.2 อำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการในการออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราว

แม้การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น ในประเด็นการให้อำนาจแก่คณะอนุญาโตตุลาการที่จะออกคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราว จะมีความแตกต่างในรายละเอียดอยู่บ้าง แต่ก็แสดงให้เห็นว่าทั้งศาลและอนุญาโตตุลาการต้องร่วมมือกัน เพื่อให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการสามารถดำเนินต่อไป รวมถึงเมื่อดำเนินการชี้ขาดเสร็จแล้ว ต้องมีผลใช้บังคับได้ด้วย ดังนั้น โดยที่พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ไม่ได้บัญญัติให้อำนาจคณะอนุญาโตตุลาการสามารถกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวหรือออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวไว้เลยอาจจะทำให้การบังคับตามคำชี้ขาดเป็นไปได้ยาก หรือทำไม่ได้เลย โดยเฉพาะหากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำชี้ขาดตั้งอยู่ต่างประเทศ ซึ่งอาจจะไม่ทันการ ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าจะต้องพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมในโอกาสอันควรต่อไป

5.2.3 อำนาจศาลในการวินิจฉัยเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการ

สำหรับประเด็นเรื่องอำนาจศาลในการวินิจฉัยเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการนั้น แม้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 จะไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ศาลฎีกาก็มีแนววินิจฉัยแล้วว่า ศาลมีอำนาจในการวินิจฉัยขอบเขตอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการ เช่นกัน³² ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องนี้ในประเทศไทยอาจจะยังไม่จำเป็นมากนัก

5.2.4 การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

สำหรับการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลมาใช้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติอยู่แล้ว ทั้งในสถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC)³³ และสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม (TAI)³⁴ ต่างก็ได้นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้บังคับ เช่น การยื่นคำเสนอข้อพิพาท และคำคัดค้าน รวมถึงคำร้องต่าง ๆ (ระบบ E-Arbitration) รวมไปถึงการสืบพยานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ด้วย ซึ่งจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ยังไม่เคยมีการโต้แย้งว่าการสืบพยานผ่านจอภาพหรือระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยที่อีกฝ่ายคัดค้านจะเป็นการกระทบต่อหลักการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม และการได้นำเสนอคดีอย่างเต็มที่แต่อย่างใด การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในเรื่องนี้อาจจะยังไม่จำเป็นเท่าใดนัก

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3425-3426/2566.

³³ โปรดดู ข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการ ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการทางออนไลน์ พ.ศ. 2563.

³⁴ โปรดดู ข้อกำหนดสถาบันอนุญาโตตุลาการ ว่าด้วยหลักเกณฑ์การใช้ระบบการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2565.

สำหรับการบัญญัติให้คำชี้ขาดสามารถทำเป็นไฟล์ดิจิทัล หรือมีการลงนามทางอิเล็กทรอนิกส์ อาจมีความเสี่ยงที่จะส่งผลให้เกิดปัญหาในขั้นตอนการขอให้ศาลต่างประเทศ ยอมรับและบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการที่ทำเป็นไฟล์ดิจิทัลหรือที่อนุญาโตตุลาการลงนามแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยส่วนตัวผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นนี้ อย่างน้อยก็อีกระยะหนึ่งจนกว่าวิถียอมรับหรือเทรนด์หลักของประเทศต่าง ๆ ในโลกจะเห็นตรงกันว่าคำชี้ขาดไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ

5.2.5 อำนาจศาลแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย

สำหรับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมของเยอรมนีเรื่องการให้อำนาจศาลแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย เป็นกรณีที่คุณกรณีร่วมไม่สามารถตกลงตัวอนุญาโตตุลาการร่วมกันได้ สำหรับในประเทศไทย ผู้เขียนยังพบข้อพิพาทที่มีคู่กรณีเกินกว่าสองฝ่ายน้อยมาก ทั้งกรณีดังกล่าวก็มีข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการรองรับไว้อยู่แล้ว รวมถึงการตีความพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 น่าจะตีความให้ครอบคลุมกรณีดังกล่าวได้ การแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นนี้อาจจะยังไม่มีมีความจำเป็นมากนัก

5.2.6 การทำความเข้าใจและความเห็นพ้องของอนุญาโตตุลาการ

สำหรับประเด็นความเห็นแย้งและความเห็นพ้อง ผู้เขียนเคยพบแต่กรณีที่อนุญาโตตุลาการฝ่ายเสียงข้างน้อยทำความเข้าใจในชั้นอนุญาโตตุลาการกลัดไว้กับคำชี้ขาด ซึ่งเข้าใจว่าเป็นการลอกเลียนมาจากการทำความเข้าใจของศาล แต่กรณีที่อนุญาโตตุลาการซึ่งเห็นพ้องด้วยกับฝ่ายความเห็นข้างมากจะทำทำความเข้าใจส่วนตนแยกไว้โดยเฉพาะนั้นผู้เขียนยังไม่เคยพบ ผู้เขียนเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประเด็นนี้เป็นการแก้ไขข้อขัดข้องหรือความไม่ชัดเจนของเยอรมนีเฉพาะตัวประกอบกับประเด็นนี้มีทางปฏิบัติในประเทศไทยไม่มากนัก กรณีจึงยังไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนนี้

5.2.7 การเผยแพร่คำชี้ขาด

สำหรับการเผยแพร่คำชี้ขาดอาจจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการตีความกฎหมาย ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงสิทธิและความเป็นส่วนตัวของคู่พิพาทด้วย ที่ผ่านมาสถาบันอนุญาโตตุลาการสำนักงานศาลยุติธรรม (TAI) ได้มีการเผยแพร่บทความคำชี้ขาดอยู่บ้าง ในขณะที่สถาบันอนุญาโตตุลาการ (THAC) ยังไม่เคยเผยแพร่คำชี้ขาดเลย อาจจะด้วยเหตุที่ไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท แต่ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นนี้เป็นเรื่องที่สามารถแก้ไขได้โดยการขอความยินยอมจากคู่พิพาทเป็นรายกรณีไป หรืออาจจะกำหนดไว้ในข้อบังคับของสถาบันก็ได้ กรณีจึงยังไม่ใช่เรื่องที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

5.2.8 ศาลที่มีเขตอำนาจและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล

ประเด็นการใช้ภาษาอังกฤษในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับ

อนุญาโตตุลาการของเยอรมนี การกำหนดเขตอำนาจศาลเพิ่มเติมและการลดเงื่อนไขในการแปลคำชี้ขาดของญี่ปุ่น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 9 บัญญัติให้มีศาลที่มีเขตอำนาจไว้หลายศาล ทำให้แนวทางการตีความของประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์ และคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลตีความไปในแนวทางดังกล่าวซึ่งถูกต้องตามตัวบทกฎหมายแล้ว แต่ยังอาจจะไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ดั้งเดิมที่มุ่งหวังให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 9 โดยบัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลปกครองกลางเท่านั้น เป็นศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาตีความเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรวมศูนย์ให้คดีอนุญาโตตุลาการมารวมกันอยู่ที่ศาลแห่งเดียว เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในศาลดังกล่าว และทำให้แนวทางในการตีความ และปรับบทกฎหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในปัจจุบัน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีเพียงศาลเดียว คือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ซึ่งมีที่ตั้งในกรุงเทพมหานคร แต่มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักรตามบทเฉพาะกาล³⁵ การยื่นฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง สามารถยื่นต่อศาลจังหวัดใด ๆ ก็ได้³⁶ การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางกับคู่ความสามารถดำเนินการผ่านไพบรณีย์ ไพบรณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใดก็ได้³⁷ การสืบพยานอาจทำผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือการประชุมทางจอภาพก็ได้³⁸ การดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจึงมีความสะดวกอยู่แล้วโดยไม่ติดขัดในเรื่องของเขตพื้นที่ เมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาและเพื่อให้แนวการวินิจฉัยมีความสม่ำเสมอและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงควรรวมศูนย์ให้เฉพาะศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเท่านั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในคดีอนุญาโตตุลาการ โดยไม่จำเป็นต้องให้ศาลอื่น รวมถึงศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าภาค (ถ้าหากมีการจัดตั้งขึ้น) เป็นศาลที่มีเขตอำนาจด้วย และโดยเหตุผลเดียวกันนี้ ถ้าหากข้อพิพาทในคดีอนุญาโตตุลาการนั้นเป็นคดีปกครองโดยสภาพหรือเกิดจากสัญญาทางปกครอง ก็ควรให้ศาลปกครองกลางเท่านั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ โดยไม่ให้ศาลปกครองชั้นต้นอื่น ๆ มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีอนุญาโตตุลาการ ซึ่งประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการโดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเท่านั้น

³⁵พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539, มาตรา 47.

³⁶ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2566, ข้อ 14.

³⁷เรื่องเดียวกัน, ข้อ 7.

³⁸เรื่องเดียวกัน, ข้อ 49 และดูข้ออื่น ๆ ในหมวด 5 ประกอบ.

สำหรับกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลอาจสั่งให้คู่ความไม่ต้องแปลเอกสารที่ทำเป็นภาษาต่างประเทศก็ได้ ถ้าหากเอกสารนั้น ๆ ไม่ใช่เอกสารหลัก³⁹ ดังนั้น หากจะให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจสั่งให้ดำเนินการต่าง ๆ รวมถึงสืบพยานเป็นภาษาอังกฤษ รวมถึงอำนาจศาลที่อาจสั่งให้ยกเว้นให้คู่ความไม่จำเป็นต้องแปลเอกสารภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย โดยหมายรวมถึงคำชี้ขาดด้วยย่อมเป็นเรื่องที่สามารถทำได้โดยไม่จำเป็นต้องแก้กฎหมาย แต่อาจใช้วิธีให้อธิบดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางออกข้อกำหนดฯ เพื่อให้ครอบคลุมถึงกรณีดังกล่าวแทน ซึ่งหากสามารถดำเนินการ เหล่านี้ได้ก็น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

สำหรับศาลปกครองกลางนั้น โดยหลักศาลปกครองใช้วิธีการไต่สวนและพิจารณาจากพยานเอกสารเป็นหลัก ในกรณีที่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง รวมถึงการยื่นเอกสารต่อศาลปกครองต้องทำเป็นภาษาไทย โดยหากพยานเอกสารจัดทำเป็นภาษาต่างประเทศ ศาลจะต้องสั่งให้จัดทำคำแปลเป็นภาษาไทย ไม่ว่าจะแปลทั้งฉบับหรือแปลเพียงบางส่วน⁴⁰ แสดงว่าศาลปกครองไม่อาจสั่งให้งดการแปลเอกสารที่จัดทำเป็นภาษาต่างประเทศทั้งฉบับได้ ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ศาลปกครองสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาและมีคำสั่งแปลเอกสารภาษาต่างประเทศทั้งฉบับจึงต้องแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดดังกล่าว โดยไม่จำเป็นต้องตรากฎหมาย

5.2.9 อำนาจศาลในการพิจารณาคดีใหม่

สำหรับประเด็นการให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีใหม่นั้น ประเด็นนี้เป็นหลักการใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนการนำมาใช้บังคับจะทำให้เกิดความสับสนหรือไม่ โดยเฉพาะพิจารณาเงื่อนไขของเยอรมนีที่ต้องปรากฏว่าการร้องขอพิจารณาคดีใหม่จะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อการร้องขอเพิกถอนคำชี้ขาดไม่อาจทำได้แล้ว ซึ่งอาจจะกลายมาเป็นการเพิ่มขึ้นตอนเข้าไปอีกขั้นตอนหนึ่งภายหลังจากชั้นขอเพิกถอนคำชี้ขาด ซึ่งนอกจากอาจจะกระทบต่อความบริสุทธิ์และผูกพันของคำชี้ขาดแล้ว ยังทำให้คดีล่าช้าไม่สมดังเจตนารมณ์ของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ รวมถึงยังอาจจะถูกใช้เป็นเทคนิคในการถ่วงเวลาอีก อาจจะต้องรอดูผลต่อไปสักระยะหนึ่งว่า การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของเยอรมนีในประเด็นนี้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติหรือไม่

5.2.10 อำนาจศาลในการเพิกถอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยว่าตนเองไม่มีเขตอำนาจ

การเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะอนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยว่าตนเองไม่มีเขตอำนาจ ในประเด็นนี้ปัญหาอยู่ที่ความในมาตรา 24 วรรคสาม ตอนท้ายบัญญัติไว้ว่าเมื่อคณะอนุญาโตตุลาการ

³⁹เรื่องเดียวกัน, ข้อ 31 – 34.

⁴⁰ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543, ข้อ 9.

วินิจฉัยว่าตนเองมีอำนาจพิจารณาเรื่องใด อีกฝ่ายสามารถโต้แย้งคำสั่งไปที่ศาลที่มีเขตอำนาจได้ แต่ไม่ได้บัญญัติถึงกรณีที่คณะอนุญาโตตุลาการวินิจฉัยชี้ขาดว่าตนเองไม่มีอำนาจ การที่ศาลจะสั่งเพิกถอนคำชี้ขาดในเรื่องนี้จึงต้องใช้เกณฑ์ในการเพิกถอนคำชี้ขาดตามมาตรา 43 และ 44 ซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวข้องเท่าใดนัก แต่ในประเด็นเรื่องนี้ศาลฎีกาวางแนววินิจฉัยไว้แล้วว่า เมื่อศาลเพิกถอนคำชี้ขาดแล้ว หากคณะอนุญาโตตุลาการไม่ยอมรับพิจารณาข้อพิพาทอีก ศาลย่อมเป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคดีเองได้⁴¹ กรณีจึงมีองค์กรระงับข้อพิพาทที่จะรับวินิจฉัยข้อพิพาท การแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องนี้จึงอาจจะยังไม่จำเป็นมากนัก

5.2.11 การตรากฎหมายอนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์

สำหรับการตรากฎหมายอนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์นั้นเกิดจากค่านิยมและวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นที่เน้นการไม่เผชิญหน้า ซึ่งทำให้การดำเนินคดีทั้งในศาลและอนุญาโตตุลาการถูกจัดให้เป็นทางเลือกลำดับท้าย ๆ การไกลเกลี่ยถือเป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าในบริบทของประเทศญี่ปุ่น⁴² ดังนั้น ประเทศญี่ปุ่นจึงเร่งรัดที่จะผลักดันให้อนุสัญญาสิงคโปร์มีผลใช้บังคับในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งบริบททางสังคมดังกล่าวอาจจะแตกต่างจากประเทศไทยอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการร่างพระราชบัญญัติฯ เพื่ออนุวัติตามอนุสัญญาสิงคโปร์ และได้เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว ซึ่งหากร่างดังกล่าวผ่านเป็นกฎหมาย ประเทศไทยก็จะลงนามเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาดังกล่าวต่อไป

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

ในกระแสธารแห่งความเปลี่ยนแปลงที่หลังไหลม่าย่อมมีผลกระทบต่อการดำเนินการในกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการระงับข้อพิพาททางเลือกและอนุญาโตตุลาการในประเทศต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง หรือเพื่อให้การดำเนินการสะดวกรวดเร็วกว่าเดิมเพื่อให้สมกับเจตนารมณ์ของการระงับข้อพิพาททางเลือก เมื่อเหลียวซ้าย (ประเทศตะวันตก) และแลขวา (ประเทศตะวันออก) เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นก็พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการระงับข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการในทั้งสองประเทศในรอบกว่ายี่สิบปี บางเรื่องเป็นการแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดในทางปฏิบัติ บางเรื่องเป็นการแก้ไขให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก ในขณะที่บางเรื่องเป็นการออกกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรม

⁴¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 178/2566.

⁴²โปรดดู ชันธปริक्षा สุวักขณ, “ประเทศญี่ปุ่น เหยี่ยสองด้านของการเป็นสังคมแห่งความกลมเกลียวและไม่นิยมซึ่งข้อพิพาท,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 6, 1 (มิถุนายน 2566): 326-327.

ในกระแสด้านการเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยย่อมต้องปรับตัวให้เท่าทันเช่นกันเพื่อให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นมิตรต่อกระบวนการอนุญาโตตุลาการ โดยมีกฎหมายที่ทันสมัยเท่าทันความเปลี่ยนแปลงและเป็นไปของโลก อย่างไรก็ตามแม้ว่าระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นจะเป็นระบบกฎหมายที่มีผลต่อระบบกฎหมายของประเทศไทยมาก แต่ก็ได้หมายความว่าประเทศไทยจะต้องคัดลอกตามแนวทางดังกล่าวเสียทั้งหมด แต่ต้องคำนึงถึงปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ แนวทางหลักของประเทศอื่น ๆ ในโลก รวมถึงความจำเป็นและเร่งด่วนในการแก้ไขกฎหมายด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าประเด็นที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตามแนวทางของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่น คือ

1) แก้ไขเพิ่มเติมให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางและศาลปกครองกลาง เท่านั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีอนุญาโตตุลาการ

2) แก้ไขเพิ่มเติมให้คณะอนุญาโตตุลาการสามารถออกคำสั่งหรือมาตรการชั่วคราวก่อนชี้ขาดข้อพิพาท และให้ถือว่าคำสั่งหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวเป็นคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อให้สามารถร้องขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจบังคับตามให้ได้ทั้งในประเทศไทยและประเทศภาคีสมาชิกของอนุสัญญานิวยอร์ก

สำหรับการแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมประเด็นอื่น ๆ ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นอาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1) กรณีที่ไม่มีจะยังไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เพราะสอดคล้องกับทางปฏิบัติหรือกฎหมายของประเทศไทยอยู่แล้ว คือ

- (1) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจวินิจฉัยเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการ
- (2) การกำหนดให้สามารถนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในขั้นตอนการสืบพยาน
- (3) การกำหนดให้ศาลสามารถแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกรณีที่มีคู่พิพาทหลายฝ่าย

2) ประเด็นการตรากฎหมายอนุวัติการอนุสัญญาสิงคโปร์เป็นเรื่อง que ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการไปบ้างแล้ว

3) การกำหนดให้สามารถทำความเห็นแย้งและความเห็นพ้องในชั้นอนุญาโตตุลาการได้ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งอาจจะแตกต่างจากประเทศไทย

4) บางประเด็นสามารถแก้ไขได้โดยการแก้ไขข้อกำหนดหรือระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาล หรือข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการ โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย คือ

- (1) การเผยแพร่คำชี้ขาด อาจทำได้โดยแก้ไขข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการ
- (2) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้งดการแปลเอกสารที่ทำขึ้นเป็นภาษาอื่นเป็น

ภาษาไทย

5) ประเด็นการกำหนดให้แบบหรือหลักฐานเป็นหนังสือของสัญญาอนุญาโตตุลาการ ทำเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือไฟล์ดิจิทัลได้ เป็นหลักการใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาความเหมาะสมและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อไปว่าสมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ แล้วจึงพิจารณาว่าประเทศไทยจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ต่อไป

6) บางประเด็นเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะต้องพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เนื่องจากขัดแย้งกับสภาพของกฎหมายอนุญาโตตุลาการในฐานะที่เป็นองค์กรระงับข้อพิพาททางเลือก

- (1) การกำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีใหม่ได้

(2) การกำหนดให้ศาลสามารถสั่งเพิกถอนคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยว่าตนเองไม่มีเขตอำนาจได้

บรรณานุกรม

ชั้นรปึกษา สุวลักษณ์. “ประเทศญี่ปุ่น เหยี่ยสองด้านของการเป็นสังคมแห่งความกลมเกลียวและ
ไม่นิยมซึ่งข้อพิพาท.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 6, 1 (มิถุนายน 2566): 326-327.
มณฑล อรรถพลยุคล. “อนุสัญญากรุงสิงคโปร์: ก้าวต่อไปของการระงับข้อพิพาททางเลือกในระดับสากล.”

ข่าวเนติบัณฑิต 35, 400 (พฤศจิกายน 2565): 20-21.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545.

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562.

ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2566.

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543.

ข้อกำหนดสถาบันอนุญาโตตุลาการ ว่าด้วยหลักเกณฑ์การใช้ระบบการอนุญาโตตุลาการทางอิเล็กทรอนิกส์
พ.ศ. 2565.

ข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการ ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการทางออนไลน์ พ.ศ. 2563.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 178/2566.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3425-3426/2566.

Harbst, Ragnar. Heiko Plassmeier and Jürgen Mark. **The Baker McKenzie International Arbitration Yearbook Germany** [Online]. Available URL: <https://www.globalarbitrationnews.com/wp-content/uploads/sites/42/2017/06/Germany.pdf>, 2025 (November, 14).

Hirokyu, Tezuka. Azusa Saito and Motonori Ezaki. **Arbitration Procedures and Practice in Japan: Overview** [Online]. Available URL: <https://www.nishimura.com/sites/default/files/images/51254.pdf>, 2025 (November, 14).

Markert, Lars. Benedikt Kaneko and Mihiro Koeda. **Amendments to Japan's Arbitration Act** [Online]. Available URL: <https://dailyjus.com/world/2024/04/amendments-to-japans-arbitration-act>, 2025 (November, 14).

Ministry of Justice. **Arbitration Act** [Online]. Available URL: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4440#je_ch4at2, 2025 (November, 14).

_____. **White Paper of the Federal Ministry of Justice on the modernization of German arbitration Law** [Online]. Available URL: https://www.disarb.org/fileadmin/user_upload/Veranstaltung/2023/Annex_1_Modernization_of_German_Arbitration_Law-White_Paper_BMJ.pdf, 2025 (November, 14).

Respondek, Andreas. “Current Development Arbitration Law in Germany.” **The American Review of International Arbitration** 25 (April 2014): 290.

The Federal Ministry of Justice. **Draft Bill for the modernisation of arbitration Law** [Online]. Available URL: https://www.bmj.de/SharedDocs/Downloads/DE/Gesetzgebung/RefE/RefE_Modernisierung_Schiedsverfahrensrecht_2024_EN.pdf?__blob=publicationFile&v=3, 2025 (November, 14).

United Nations. **United Nations Treaty Collection: XXII-1** [Online]. Available URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-1&chapter=22&clang=_en, 2025 (November, 14).

Civil Procedure Code.

The Act Partially Amending the Arbitration Act (Act No.15 of 2023).

The Act for Implementation of the United Nations Convention on International Settlement. Agreements Resulting from Mediation (Act No.16 of 2023).